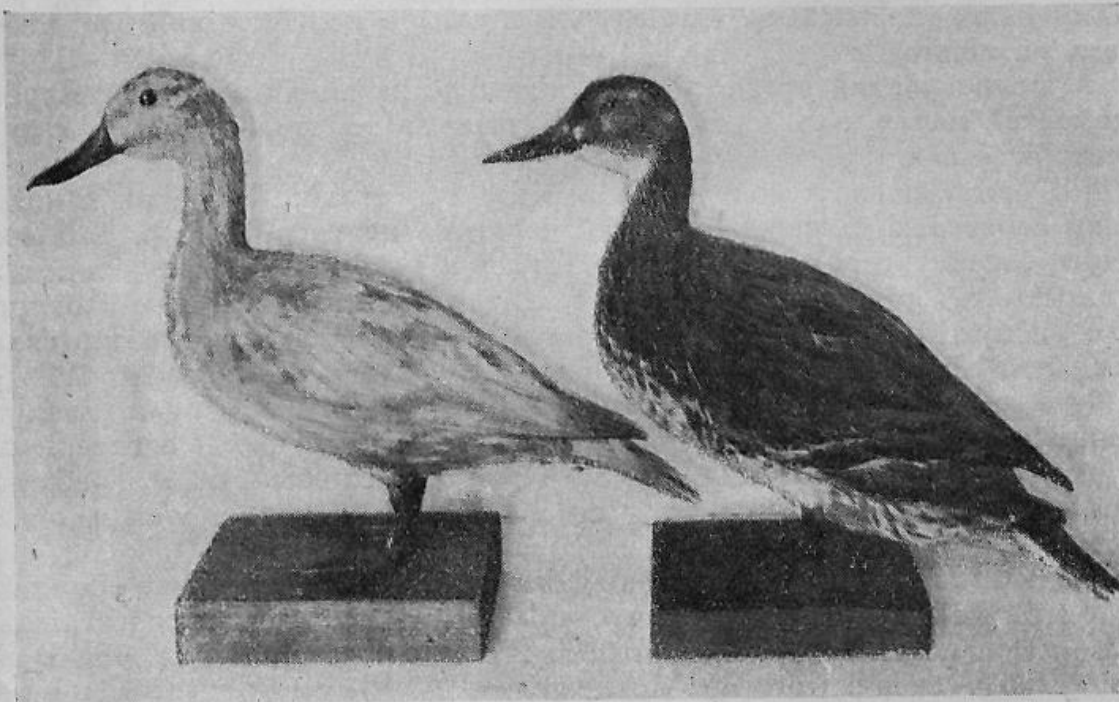


М. Шарлемань.



ІНТЕРЕСНІ ПТИЦІ.

28-го Серпня 1927 р. коло с. Заворичі, Ніженської округи, київський мисливець К. Покровський здобув інтересний екземпляр чирки-тріскунки (*Anas querquedula* L.). Цей екземпляр є майже цілковитий альбінос. На бруднувато білому оснівному фоні його опірнення лише деякі пір'їни одмічено блідо-жовтим кольором. Дзеркальце на крилі неясно помітне, трохи темнішого за оснівний фон кольору. Ноги, дзьоб та очі офарблені нормально. Статі (пола) птиці не пощастило визначити, бо вона молода. Розміром птиця не відрізняється від нормальних птиць того самого віку.



Мал. 1. Чирянка-тріскунка (*Anas querquedula* L.). Ліва фігура — альбінос, що його здобуто 28.VIII. 1927 р. коло Заворичів, Ніженськ. окр. Права — нормальний екземпляр в осінньому опірненні. (Фот. М. Шарлеманя).

Дякуючи Г. Бергману, що побачив у мисливця цю цікаву чирянку, її передано до Зоологічного Музею У. А. Н., де з неї зроблено фігуру. Подаємо фотографічний знімок з (цього екземпляра поруч з нормальною пофарбованою чиркою-тріскункою в осінньому опірненні (див. мал. 1).

Чернь червонодзьоба (*Netta rufina* Pall.) до останнього часу була рідким залітним птахом України. Коло Києва, наприклад, це був рідкий гість, що залітав до нас, як і більшість південних птахів, по-весні.

1) Hartert. Die Vögel der paläarktischen Fauna. B. II. III; — Мензбир. Птицы России 1895, т. 1.

Гніздовий ареал (край)¹⁾ червонодзьобої черні — це Середземноморські країни, Середня Азія, Алжир, а саме: середня та східня Іспанія, південна Франція, Малорка, Сардинія, Сицилія, південна Італія, Македонія, Румунія та инш. В східній Європі та Азії гніздовий край червонодзьобої черні обіймає нижню Волгу, нижній Дін, Кавказ, Закавказзя, Киргизькі степи, Закаспійський край до Персії, Джаркенд, Південно-західний кут Сибіру та инш. Як виняток, цей птах гніздиться в південній Угорщині, в Мекленбурзі то-що. Зимуює в Середземноморських країнах, в північній Африці, в Перській затоці, в Індії до Цейлону, в Бірмі. Випадково залітних птахів знайдено в Прибалтійських країнах, східній Пруссії, Силезії, Вестфалії, на Рейні, в Баварії, Бельгії, Голандії, Данії, в північній Франції, в Англії, один раз в Нью-Йорці.

В останні роки на Заході помітили тенденцію червонодзьобої черні збільшити на північ свій гніздовий край. Ще в 1919 р. цього птаха знайдено було багато пар на Боденському озері²⁾. Тут птахи гніздилися і зимували. В 1924 р. його помічено на гніздуванні коло Левицу в Мекленбурзі³⁾. Джон Філіпс⁴⁾, узагальнюючи цілу низку відомостей, свідчить, що в південній Франції червонодзьоба чернь тепер є осілий і помірно численний гніздовий птах, що поширює свій гніздовий ареал на північ.

Про посування птаха, що нас цікавить, на північ в східній Європі відомостей немає, але деякі дані свідчать за те, що і в нас це явище спостерігається.

В одній зі своїх попередніх заміток про птахів Київщини я подав низку спостережень червонодзьобої черні на провесні 1926 р. в різних місцях басейну середнього Дніпра. Тепер я маю змогу виправити подані відомості та додати нові. Коло с. Віти Літовської Київської округи було здобуто самця та самицю червонодзьобої черні з табуна, що складався з 4 самців та 2 самиць. Коло Переяслава на провесні 1926 р. здобуто не одного, а двох самців⁵⁾ з табуна, в якому були самці та самиці (мал. 2). Влітку 1925 р. пару червонодзьобих чернів спостерігали на оз. Тересищі на лівому березі Припяти (Київська окр.) Треба гадати, що *Netta rufina* тут гніздилася. В цих самих місцях в-осени 1925 р. спостерігали кількох червонодзьобих чернів.

В згаданій замітці, подаючи крім своїх спостережень ще відомості С. Тисаревського, я припускав, що в 1926 р. ми спостерігали більш-менш помітний переліт *Netta rufina* долиною Дніпра. Літературні дані цілком стверджують це припущення. А. Метунув⁶⁾ повідомляє, що 7 лютого 1926 р. (тоб-то на другий день після зустрічі *Netta rufina* коло Віти Літовської під Києвом), під час великої снігової заверюхи, що тяглася цілу добу, в центрі м. Гомеля в дворі впала зовсім стомлена червонодзьоба чернь. Птах був дуже худий. Т. Івановський-Івановська⁷⁾ свідчить, що 2 лютого 1926 р. самця *Netta rufina* в шлюбному вбранні здобуто в Литві, в окрузі Ешеренаї. В 1927 році мабуть знову був переліт червонодзьобої черні долиною Дніпра. За це свідчить такий факт: один київський мисливець весною 6. р. про-

2) Hartert, В. III, стор. 2209.

3) Ornithologische Monatsberichte, 1926 р., стор. 151.

4) Ornithol. Monatsber., 1927, стор. 30.

5) Одного з добутих самців Переяславський Райвідділ Спілки Мисливців та Рибалок передав до Зоологічного відділу УАН. Фотографію з фігури цього птаха подаємо тут М. Ш.

6) „Охотник“, 1926. № 12, стор. 30.

7) Ornitholog. Monatsberichte, 1927, стор. 22—23.

понував мені купити живого самця качки, що нас цікавить, в шлюбному вбранні. Птаха, як він мені казав, він піймав на Дніпрі коло Київа 5 березня 1927 р. на льоду. Птиця була худа та остільки стомлена, що не могла підлетіти. Було-б цікаво одержати додаткові відомості за червонодзьобу чернь в останні роки на Україні.



Мал. 2. Чернь червонодзьоба (*Netta rufina* Pall). Екземпляр, що його здобуто на провесні 1926 року, коло Переяслава. (Фот. М. Шарлеманя).

* *
*

Останні числа німецьких орнітологічних журналів подають відомості про навалу шишкарів ялинових (клект — *Loxia curvirostra* L.) в різних місцях Німеччини в 1927 р. ⁸⁾. Про Східню Європу, як і завжди, відомостей немає. А між иншим навала клестів помічається і в нас. Для фауни України шишкарі досить рідкі птахи, які ніде в нас не гніздяться, але бувають нерегулярно підчас навал. Гніздяться вони далі й на північ. В околицях Київа перші групи з 3—5 шишкарів з'явилися ще в середині літа 1927 р. До 28 Серпня (август) переліт був мало помітний.

⁸⁾ Ornitholog. Monatsber. 1927, стор. 150—151.

Після 28 Серпня спостерігали табуни з 20—40 штук. Кількість птахів у табунах поволі збільшувалася і в першій половині Жовтня летіли на південь табуни до 70 штук. В другій половині Жовтня інтенсивність перельоту зменшилася. Весь час перельоту летіли переважно молоді, темно офарблені птахи. Червоні та жовті екземпляри складали не більше одного відсотка. 5—8 Вересня б. р. під час мого перебування в Держзаповіднику „Чаплі“ (кол. „Асканія-Нова“) я бачив у завідуючого зоологічним відділом Наукової Станції „Чаплів“ А. Шуммера кілька свіжих шкірок ялинового шишкаря та одного живого екземпляра. 11 серпня б. р., їдучи кіньми з Голої Пристані на Кинбурську Косу, я бачив табунок шишкарів у зруйнованому парку між селами Чулаківка та Чернігівка, Херсонської округи, зовсім близько від Чорноморського узбережжя. Таким чином ми маємо повну підставу сказати, що й на Україні в 1927 році була навала *Loxia curvirostra* L., і що підчас навали ці птахи долетіли до самого півдня нашої країни. Немає сумніву, що й по інших місцях України спостерігалось таке саме явище⁹⁾. Було б цікаво одержати відомості від провінціальних спостерегачів¹⁰⁾.

⁹⁾ Див. також замітку В. Аверина у „Вісн. Природозн.“ № 3—4 за 1927 р. стор. 209—210.—Ред.

¹⁰⁾ Автор просить надсилати відомості на адресу: Київ, Зоологічний Музей Укр. Академії Наук. Листи та пакунки вагою до 16 кілограм на цю адресу пошта приймає без оплати. М. Ш.